

Humor a táncban – a tánc humora

Tisztelettel köszöntöm Önöket a Buzsáki Boszorkányos Néptánc Egyesület nevében. Mindenekelőtt szeretném megköszönni a lehetőséget, hogy az V. Göre Gábor Humorkonferencián a néptáncban megjelenő humorról beszélhetek.

Bevezetőként röviden szeretném bemutatni együttesünket. A hímzések és pásztorfaragások hazájából, Buzsákról érkeztünk. A község ének- és táncagyományát már az 1930-as években felfedezte a néptánc mozgalom, az elsők között csatlakoztak elődeink a „Gyöngyösbokréta” mozgalomhoz.

A hagyományok, az ősi dal- és tánckultúra továbbélése, az évtizedek során mindig megújulni képes együtteseknek köszönhető. A helyi hagyományok mellett törekszünk más tájegységek táncait is színpadra állítani.

Hazai és külföldi szereplésekkel is igyekszünk öregbíteni községünk hírnevét.

Nagy örömünkre a buzsáki táncok és népdalok bekerültek a Somogy Megyei Értéktárba.

Humor a táncban

A témát nem a tudomány oldaláról szeretném megközelíteni, hanem a tánc csoportban eltöltött évek tapasztalatait, élményeit próbálom meg összegezni.

A humor és a nevetés életünk fontos része. Meghatározza világszemléletünket, nehéz szituációkon segíthet át. . A humor a borúra derít hoz. Feszültségoldó és derűfakasztó hatása van. Az emberi kapcsolatainkat is befolyásolhatja, hiszen a legtöbb embernek szüksége van a humorra. Átitatja mindennapjainkat, megszínesíti a szürke hétköznapiakat. De így volt ez régen a parasztság körében is. A humor, természeténél fogva, az emberi kultúra egy sajátos jellemzője.

A táncosnak jól kell beszélnie a tánc nyelvét, hogy képes legyen közvetíteni a mondanivalóját; beszélni tudjon a táncával. A táncal, a mozgással való beszéd, illetve önkifejezés lehetővé teszi a közösségekben a kapcsolatteremtést, az érzelmek közvetítését, a humor megjelenítését.

A táncban előforduló humoros részek csak akkor állják meg a helyüket, ha teljesen őszintének tűnnek. Fontos, hogy kellő humort csempésszünk az előadásainkba.

A táncban fel – felbukkanó humort befolyásolja a táncosok attitűdje, temperamentumuk és emocionális tényezőik.

A táncosok előadásmódja jelenti egy – egy táncban azt a sajátos színt, amely meghatározott hangulatot teremt a táncban. Az előadás következtében játék, humor, öröm, stb. válik érthetővé, elhithetővé. A humorosban benne van a megragadás méltósága.

A táncosok humorára a kapcsolatápoló humorstílus (Martin 1996) jellemző, mely a társas kapcsolatok kialakítása, fenntartása, illetve mások szórakoztatása érdekében használatos.

A táncban alapvetően a játékhoz köthető a humor, hiszen a humorizálással a játékosságot fejezzük ki.

A humor az utánzó táncoktól sem idegen. A táncbeli *karikatúra* ritka, általában a szokásjátékokban érhető tetten leginkább.

A falusi élet, a közös munka és a közös szórakozás alkalmi tág teret nyújtottak a tréfás, játékos táncoknak. A munka befejezésének öröme, ügyesség, tréfa, kötődés jut kifejezésre bennük. Ilyenek a régi fonók, lakodalmak táncai. Ezekben a legényekkel vetélkedő ügyességüket bizonyítják a lányok. Lakodalomban mindig akadt egy jókedvű asszony, aki bemutatott egy-egy sajátosan egyéni táncot, ami változatos, ötletes, tréfás, mindig az egyéniségnek a pillanat szülte megnyilvánulása volt (seprútánc, üveges tánc).

A népi kultúrában gyakori volt jeles napokon, illetve különböző munkaalkalmak végeztével a táncmulatságok szervezése. Ezen alkalmakon mikor a hangulat már a tetőfokára hágott a legények, lányok táncszók bekurjantásával igyekeztek biztatni egymást. Ezek két – három – négy soros tréfás, esetleg gúnyolódó csujjogatások:

„Akinek ma kedve nincs,
Annak egy csöpp esze sincs!”

Szinte minden kultúrában, így a népi kultúrában is, ami magába foglalja a néptáncot, fellelhetőek a humor különböző formái. Ezeknek szép példái vannak jelen a buzsákiak táncaiban, szokásjátékaiban.

Komikus nevetető hatást keltő jelenet bontakozik ki a Húshagyó című farsangi koreográfiában, ahol egy női táncos vőlegénynek, egy férfi táncos terhes menyasszonynak öltözik. A pap megkérdezi a menyasszonytól:

- Pap: Hát te lányom talán háskót ugrottál, hogy így feldagadoztál?
- Menyasszony: Igen atyám.

- Pap: Egy talicska gyertya az oltárra!
- Öregasszony: Nem baj öcsém! Nem az a fontos a tehén hun folat, csak hazagyűjjön borgyazni!
- Vőlegény: Jaj, ebbe én belehalok! (összeesik, mintha meghalt volna).

Szokásparódia jelenik meg ugyancsak a Húshagyó című szokásjátékban. Elhangzik itt a sirató tréfás, komikus hatású utánczása

- Siratóasszony:

Jaj, ez mégis meghat!

Gyurcsi, Gyurcsi, itt hattá a rossz gyerekekke, de legalább az élvezést hattad vóna rám!

Megsütöttem a tököt, most a tököd a padon, te meg itt a hidegágyon!

Jaj, Julánk, Julánk, drága nagy lábú testvérem, nem tudod mekkora bánatba vagyok.

Meghat a sánta lábú jó komám, ez vót a legjobb nádazó a faluba, jaj, de illett mikor billeget, ki duggya be azt a likat, ami csöpögött.

Nem gyün még a pap? Akkor még sirok.

- Komaasszony:

Igyá előbb komasszony mer kiszárdsz!

- Siratóasszony:

Jaj, mikor a kaput csinátuk, én tartottam, te furtad!

Meg mikor elbújtá a hordó mellé és úgy illesztette, hogy beú!

- Komaasszony:

Komasszony a toron szosz is lesz?

- Siratóasszony:

Jaj, ne toszozzon, ne toszozzon, ekkora nagy bánatba.

Kimentem a temetőbe. Megnéztem a sirodát. Jaj, de hosszi, jaj, de mély, jaj, de könnyen belefér!

Iróniával találkozhatnak az Ádomásivás című műsorban:

Kikérő: - Banda állj! /a részeg elesik/

Kedves háziak! Köszönjük a szíves vendéglátást, de most már haza kő menni.

Kiadó: - Komám, ti csak mennétek! Há' azt a részeg disznót meg tán én viszem haza a hátamon?

Kikérő: - Ej, Csepregi sógor, de megszégyenítetté! Asszonyok hozzátok be a ganyéhordó sráglát, azon kell hazavinni. (Fölteszik a részeg, nyakába paprikafüzért akasztanak, lába közé kukoricacsövet tesznek, kezébe pintes üveget, és nótaszóval kivonulnak.)

Kissé szatirikus jelenet játszódik a Nyársdugás című szokásjátékban.

Nyársdugók:

Majd mindjárt elmondjuk a jókívánságainkat!

- Háziasszony hátulján, kinyílt a tulipán, házigazda meglátta, azt hitte, hogy saláta, odament és lerágta.

- Házigazda bő-gatyája, tetű mozog a korcába', ha az a tetű nem mozogna, házigazda békén volna.

- Nyársat is dugtam, de semmit se kaptam, kinn ülök a kövön és fázik a péntölöm.

- Házilányunk gatyát mos és így bizony nem álmos. Gondolkodik felüle, hol az ütő belüle.

- Házigazda fia olyan mafla, hogyha a lányt táncba hívja, fülit, farkát is behúzza.

- Üzenetét küldi nagybátyátok Péter, akinek a kése 40 centiméter.

- Adjon az Isten, jövőre, olyan unokát, aki pisál minden reggel féldeci pálinkát.

- Háziasszony szája a disznóéhoz hasonló, a két csöcse olyan puha, mint a mosogató.

Amint látható, a buzsákiak szokásjátékai tréfás fordulatokban gazdagok, könnyed stílusúak, gyakran élnek az irónia és a gúny eszközeivel.

A népi tréfás történetek csokra szervesen illeszkedik a magyar néptánchoz.

Felhasznált irodalom:

- Magyar Néprajzi lexikon
- Madarászné Proity Marianna: „Billen a szoknyák tarka harangja” - Buzsák táncos öröksége a Gyöngyösbokréta mozgalomtól napjainkig.
- Géro Györgyi: A Magyar Vicc És Határvidéke
- Zalán Tibor: A humorról általában és konkrétan
- Szekeres Veronika: A humor pszichológiája
- Felföldi László – Pesovár Ernő: A magyar nép és nemzetiségeinek táncagyományai
- Molnár István: Táncesztétika